

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ПРОВЕДЕННЯ КОРЕКЦІЙНОЇ РОБОТИ З РОЗВИТКУ МОВЛЕННЯ ДІТЕЙ ІЗ ФФНМ, РОЗВИВАЛЬНІ ІГРИ ТА ВПРАВИ

Навчити дітей правильному та чіткому мовленню означає допомогти їм опанувати способи формулювання думок засобами мови. Це можливо здійснити тільки за умови вмілого оперування фонетико- фонематичними та лексико-граматичними одиницями.

Формування передумов оволодіння фонетико-фонематичною складовою мовлення під час логопедичних ігор-занять для дітей із ФФНМ . Фонетико-фонематична сторона мовлення має дві важливі складові: фонетичну та фонематичну, що тісно взаємопов'язані та взаємообумовлюють одна одну. Фонетична складова мовлення включає вимову звуків як результат узгодженої роботи обох відділів мовленнєвого апарату, а саме центрального та периферичного. Центральною ланкою мовнорухового аналізатора є тім'яний відділ головного мозку, де аналізується інфор- мація про положення органів мовленнєвого апарату під час процесу мовлення, та лобний відділ (центр Брокá), який програмує та здійснює контроль за виконанням рухів.

Периферичний відділ мовленнєвого апарату має у своєму складі 3 відділи: а) дихальний – забезпечує енергетичну основу мовлення (діафрагма, легені, бронхи, трахея, гортань); б) голосовий апарат – бере участь в утворенні звуків (гортань з голосовими зв'язками); в) артикуляційний апарат – перетворює звук, який виникає у гортані, у власне мовленнєві звуки (ротова та носова порожнини). До провідникового відділу аналізаторів належать три пари черепно-мозкових нервів (язикоглотковий, блукаючий, під'язиковий), а також підкоркові утворення, що передають перероблену інформацію до кори (Т. І. Науменко, Г. Д. Розенгарт-Пупко, С. Н. Цейтлін та ін.).

Фонематична складова мовлення визначає здатність розрізняти та диференціювати фонемі рідної мови, що забезпечується роботою мовнослухового аналізатора. Центральним відділом мовнослухового аналізатора є скроневий відділ домінантної півкулі (центр Вєрніке), де здійснюється аналіз почутого та відтворюваного мовлення, тобто відбувається звуковий аналіз та розрізнення близьких за акустичними параметрами звуків. Периферичний відділ мовнослухового аналізатора знаходиться у кортієвому органі та здійснює прийом слухової інформації, у т. ч. й мовленнєвих звуків.

Провідниковий відділ забезпечується великою кількістю ланок передач (корінець присінково-завиткового нерва, довгастий мозок, мозочок, середній мозок, медіальне колінчасте тіло). Ядра нижніх горбків середнього мозку є координатором генетично ви- значених рефлєкторних рухів на різні характеристики звуку: його напрямок, одночасне звучання двох компонентів із різною частотою, зміни частот тощо (Л. О. Бадалян, В. Д. Сокур, Г. М. Чайченко, В. О. Цибенко та ін.). Тільки злагоджена взаємодія у роботі центрального та периферичного відділів мовнослухового аналізатора

створює міцний базис для оволодіння фонологічною системою рідної (української) мови, яка являє собою сукупність фонем у їхніх взаємозв'язках і характеризується дзвінкістю вимови приголосних (у т. ч. й у кінці слова та складу), схильністю до „вокальної гармонії” (явища спрощення, уподібнення), складотворчою функцією голосних фонем (Г. А. Губарева, Т. В. Михайлова, О. В. Чуєшкова та ін.). Незважаючи на безліч найрізноманітніших звуків, які існують в мові, усі вони об'єднуються в лімітовану кількість звукових одиниць, що служать для творення й розрізнення звукових оболонки слів та їхніх граматичних форм, тобто виконують смислорозрізнявальну та слово-

розпізнавальну функції. Ці найпростіші звукові одиниці, або звукові типи (звукотипи), які вже не розкладаються на дрібніші частини, мають назву фонем (від грецьк. φωνημα – звук, голос). Фонему можна розпізнати лише у протиставленні з іншими фо- немами, тобто завдяки диференційним ознакам, наприклад, розрізнення за глухістю – дзвінкістю, твердістю – м'якістю, місцем, способом творення тощо. Об'єднуючись між собою, фонем впливають одна на одну, утворюючи так звані варіанти фонем. Саме варіанти, або відтінки, фонем являють собою звуки, характер яких залежить від сусідніх звуків, наголосу, позиції в слові тощо (Л. О. Кадомцева, П. П. Кононенко, Л. І. Мацько, О. М. Сидоренко та ін.). Фонолог О. С. Ахманова підкреслює, що фонем не відносяться до тих засобів мови, які безпосередньо беруть участь у розрізненні смислу слів, а лише вказують на різні значення, зовнішні оболонки слів і морфем. На ранніх вікових етапах провідна роль у розвитку мовлення дитини належить формуванню фонематичного слуху – здатності розрізняти звуки мовлення, впізнавати їх, адже саме фонематичний слух створює основу для повноцінного фонематичного сприймання – специфічної мовленнєвої дії, котра спрямована на переробку сприйнятої мовленнєвої інформації (в її фізичних характеристиках) в систему мовних знаків і смислів (Є. Ф. Соботович). Структура процесу сприймання різних модальностей, у т. ч. й фонематичного, є багаторівневою та містить сенсорний, перцептивний і смисловий рівні.

На сенсорному рівні (6–8 міс.) відбувається слуховий аналіз почутих мовленнєвих сигналів, внаслідок чого стає можливою диференціація звуків мовлення за їх фізичними, акустичними ознаками, їх повторення на імітаційному рівні. Саме завдяки формуванню сенсорного рівня фонематичного сприймання у дитини з'являється ле- пет, який складається зі звуків, почутих від близьких дорослих. З 8 міс. у дитини формується елементарне розуміння мовлення, що засноване на сприйманні, виділенні, запам'ятовуванні та наступному впізнаванні, в окремих ритміко-

інтонаційних утворень (Л. В. Бондарко, Л. В. Загорулько, Л. А. Чистович та ін.). На перцептивному рівні (9–10 міс.) унаслідок зростання мовленнєвого досвіду дитини через спілкування з батьками здійснюється виділення константних корисних ознак фонем (усвідомлення положення органів артикуляційного апарату під час вимови певного звуку в різних фонетичних позиціях) та їх узагальнення, що дає змогу стабілізувати звуковий склад мовлення, а, отже, в подальшому впізнавати фонемні образи слів у мовленні дорослих. На смисловому рівні (з 1 р. 8 міс.) встановлюється взаємозв'язок між звуковими образами слів і відповідними предметами, діями, явищами, тобто здійснюється розуміння значення цілих слів, внаслідок чого відбувається значне зростання у розвитку імпресивного мовлення (Є. Ф. Соботович, І. Е. Соботович). До двох років дитина у нормальному онтогенезі добре розрізняє на слух усі звуки мовлення, що свідчить про достатній рівень розвитку у неї фонематичного слуху. У словах з'являються стійкі звукові заміни, що обумовлені недостатньою сформованістю артикуляційної бази звуків (тобто неправильним положенням органів мовнорухового апарату). До 2,5 років дитина вже добре диференціює слова-пароніми (чи квазі-омоніми, як зазначають українські лінгвісти), що різняться акустично та артикуляційно далекими звуками (наприклад, [б] – [г]: білка-гілка), артикуляційно далекими, але акустично близькими звуками (наприклад, [с] – [ш]: миска-мишка). У три роки дитина розрізняє пароніми, що містять артикуляційно близькі, але акустично далекі звуки (наприклад, [р] – [л]: Марина-малина), артикуляційно та акустично близькі звуки (наприклад, [и] – [і], [з] – [с]: дим-дім, коза-коса). До 4–5 років дитина диференціює всі звуки мовлення як на слух, так і у вимові. Паралельно з розвитком фонематичного слуху у дитини формується фонетичний слух, тобто вміння сприймати та аналізувати складову структуру

мовлення. Завдяки фонетичному слухові дитина впізнає фонему у різних фонетичних позиціях, виділяє з різних складових ланцюжків, у дошкільників формуються практичні звукові та морфологічні узагальнення. Фонетичний слух оцінює також спотворену вимову. Фонематичний і фонетичний слух разом формують мовленнєвий слух, який визначає правильність почутого мовлення та контролює власне. Після чотирьох років у дітей починають з'являтися первинні навички фонематичного аналізу звукового складу слова, що є важливою передумовою опанування у подальшому писемним мовленням. Спочатку ці навички формуються з опорою на слухове сприймання слова, а згодом відбуваються вже не у зовнішньому, а у внутрішньому плані, без залучення опори на власне слухове сприймання. З 5 років і упродовж навчання у початкових класах у дітей формуються та закріплюються вміння розрізняти голосні і приголосні, тверді та м'які, дзвінкі та глухі звуки, здійснювати частковий і повний звуковий аналіз слів, знаходити близькі за звучанням слова, пояснювати значення слів-паронімів, не допускати помилок у їх написанні. Пароніми (від гр. para – поруч

та опота – ім'я) – це слова, близькі за своїм звучанням, але різні за значенням. За звуковим складом пароніми бувають як одно-, так і різнокореневі. Так, наприклад, однокореневі пароніми відрізняються лише суфіксами чи префіксами: консервний – пов'язаний із консервами, призначений для консервів; який виробляє консерви – консервний завод (ніж); консервований – спеціально оброблений для запобігання псуванню; те, що зберігається (знаходиться) в консервних банках – консервовані овочі (фрукти); сніговий – покритий снігом, утворений зі снігу, який несе сніг – снігові замети; сніжний – багатий на сніг – сніжна зима; враховувати – брати до уваги, зважати на щось – враховувати помилку; підраховувати – визначати наявність, кількість чогось – підраховувати прибуток. Різнокореневі пароніми відрізняються одним або кількома звуками: коледж – вищий або середній навчальний заклад – медичний коледж; котедж – невеличкий заміський житловий будинок – дерев'яний котедж; антарктичний – той, що стосується Антарктики – антарктична експедиція; арктичний – той, що стосується Арктики – арктичний холод. За лексичним значенням розрізняють синонімічні (слимак – слизняк, притаїтися – причаїтися), антонімічні (експорт – імпорт, густо – пусто), семантично близькі (крикливий – верескливий, ніготь – кіготь) та семантично різні пароніми (ефект – афект, орден – ордер).

Передумовою оволодіння фонетико-фонематичною складовою мовлення є саме розвиток слухової уваги і пам'яті, спрямованості уваги на фонологічну структуру слова, удосконалення слухового та слухо-просторового гнозису, навичок слухового контролю. З метою розвитку вищезазначених процесів і операцій педагогами розроблені ігрові завдання та вправи зі звуками і словами, адже саме в ігровій діяльності, під час ігор-занять, прогулянок дошкільники, починаючи з чотирьох років, оволодівають цими навичками, що допоможе їм успішно навчатися у школі та засвоювати предмети мовного циклу.

Схожі слова

Виробляти у дітей увагу до звукового оформлення.

Мовленнєвий матеріал:

Йшов грибочок на горбочок й зачепився за пеньочок.

Не здолав грибок горбка, та й лишивсь біля пенька.

*** Іній, іній срібнозорий ніжно вкутав осокори,
І в саду всі гілочки одяглися в зірочки.

*** Взяв Сергійко пиріжок та й подався на лужок.
Поряд біг і пес Дружок – Поглядав на пиріжок.
Вдвох вертали із лужка, тільки вже без пиріжка.

*** Білка скочила на гілку, розгойдала гілку білка.
Погойдалась білка трішки та й майнула по горішки. (В. Кравчук)

Варто добирати мовленнєвий матеріал, грати у „рими”. Це буде цікавим і корисним заняттям.

Опис вправи:

Вчитель-логопед читає вірш і пропонує дитині знайти схожі за звучанням слова. **Непосиди**

Мета: Розвивати у дітей слухову увагу. Виробляти вміння розрізняти значення слів з урахуванням зміни їх звукового складу.

Попередня робота: пояснення значення слова „непосиди”, впізнавання та розрізнення слів-паронімів (наприклад: злива – слива, каска – казка, миска – мишка, шапка – сапка, Лука – рука, гілка – гірка і т. д.). Спочатку слід показати дитині пару паронімічних зображень. Потім – переконатися, що дитина розуміє, де, наприклад, тачка, а де качка. Кількість картинок можна збільшувати до 4–6.

Опис гри: Вчитель-логопед розповідає малюку, що є діти, які й хвилини не можуть всидіти на місці – все б їм бігати, стрибати, тому й називають їх непосидами. Повідомляє, що до цієї гри завітали звуки-непосиди. Пустуючи, вони стрибають з місця на місце, з одного слова в інше, від чого змінюється значення слів. Педагог читає вірш і пропонує дитині виправити помилки.

Схованки

Мета: Виробляти у дітей вміння виділяти та розрізняти слова, схожі за своїм звуковим складом.

Мовленнєвий матеріал:

1. простий варіант: [И] – [У] Із галявини синички Несли ягоди сунички. А шпаки у них питали: – Де це жару ви набрали?– То не жар, а ягідки . Пригощайтесь, шпаки ! (В. Кленц)
2. [Б] – [Д] У дворі собача будка , в Петрика – співуча дудка . Рекс почує звуки дудки , зразу вибігає з будки . (Ю. Рібцун)
3. [М] – [Н] Сом наївся досхочу : ситно Сому -Вусачу. Спочиває собі Сом : ой, солодкий сниться сон ! (скоромовка)
4. [К] – [Т] У качечки Касі вивелися тасі , білі та жовтенькі , дзьобики чоренькі . (В. Власенко)

5. [С] – [З] Заплетена в Катрусі кіска . Готова йти на пашу кізка .
Напаслась кізонька й брикає , а поруч дівчинка стрибає . Розвеселилась
дуже кізка і розплелась в Катрусі кіска . (Ю. Рібцун)
6. [Ш] – [Ж] Смаженю Смажив , смажив Саша, – Замість смажені в
Саші сажа! (скоромовка)
7. [ЛИ] – [Л'І] Написав записку Лис, щоб прийшов Когутик в ліс. Бо
Ведмедик довго спить і нема кому збудить. (Л. Куліш-Зіньків)
8. Їхав лис через ліс, поламав п'ять коліс. Треба стати, погадати, скільки
грошей йому дати. (лічилка)
9. [Р] – [Л] Вбрання зелене має, ніколи не скидає. І хоч мала Яринка, вже
знає: це – ... (ялинка) (В. Верховень)

2) ускладнений варіант:

[А] – [И] та [К] – [М] Каже Килинка: – Калинка – не малинка! – Так, так,
Килинко: гірка калинка! (Г. Бойко)

[Ш] – [Ж] та [К] – [М] Шапка, жабка, Мурчик, Жмурчик, Жук, павук,
курка, Мурка, Зіна – жмурка. (лічилка)

[В'] – [Л'] та [З] – [С] Дід Олекса взяв візок і поїхав у лісок. Навантажив
дров візок тих, що дав йому лісок. (Ю. Рібцун)

[Л'] – [Н'] та [ЛИ] – [Л'І] Обережно хитрий лис до нори вечерю ніс. Біг
додому лісом лис, шелестів над лісом ліс. (Л. Андрієнко)

[ТИ] – [Т'І] та [Н] – [Н'] Обгородив город весь тин. Від тину – прохолодна
тінь. Тепер гарбуз лізе на тин, а огірки сховались в тінь. (Ю. Рібцун)

[МИ] – [М'І] та [Ш] – [С] Прибігла Мишка до Мишкі: – Позич горіхів
півмишка! Сказав Мишко до тої Мишки: – А ти мені – медку півмиски. (В.
Лучук)

[ЛИ] – [Л'І] та [Г] – [Н] Під горою хвойний ліс, за горою хижий лис.
Вкрита травами гора. Збоку – лисяча нора. В ній хитрюга неспроста від
собак хова хвоста: Як навідався в курник, то відразу півень зник! (В.

Гринько)

[Н'] – [Л'], [П] – [К] та [С] – [Ж] За рецептом на базарі Дятел вибрав
окуляри, натягнув собі на ніс, полетів трудитись в ліс. У осінню хмуру
пору хитрий жук зашивсь під кору, дятел глянув, сів на сук, носом тук – і
згинув жук. Ось які-то окуляри вибрав дятел на базарі. (М. Стельмах)

[Н'] – [М'] та [Г] – [Х] З неба пада білий сніг, а кругом лунає сміх. Що
дзвенить це? Може, сніг? Ні, – дзвінкий дитячий сміх! (Ю. Рібцун)

[БИ] – [Б'І], [ЛИ] – [Л'І] та [КИ] – [К'І] Сивий бик приліг на бік – він
удень поспати звик. Хитрий лис прибіг у ліс, ковбаси з села приніс. Кит
подумав, що він кіт – мишу ловить на обід. (О. Лещак, Е. Міляновський)

Якщо дитина вже вмiє читати, нехай вона сама знайде, якими саме буквами рiзняться пiдкресленi слова.

Опис гри: Вчитель-логопед розповiдає дитинi, що у вiршованих рядках сховалися слова, якi дуже схожi мiж собою, i пропонує знайти iх та розповiсти, що означає кожне слово, якими саме звуками вони рiзняються. Щоб дитинi було легше впоратися iз завданням, доцiльно акцентовано вимовляти слова-паронiми, особливо наголошуючи на звуках, що змiнюються. Корисно буде також добирати до слова-паронiма вiдповiдну пару, використовуючи на початкових етапах картинку, а згодом дiючи лише за уявленнями. Зазначенi розвивальнi iгри та вправи стануть гарною пiдготовчою базою для вiдпрацювання паронiмiчних пар, засвоєння iх значення та розрiзнення на слух.

Игри з кольором як засiб корекцiї ФФНМ у дiтей дошкiльного вiку

Дiти п'ятого року життя iз ФФНМ, окрiм вад звуковимови та недорозвитку фонематичних процесiв, мають деякi вiдставання у формуваннi лексико-граматичної складової мовлення, тому вчителю-логопеду слiд планувати свою роботу таким чином, щоб здiйснювати корекцiю мовлення комплексно, активiзуючи усi психiчнi процеси. На п'ятому році життя паралельно з активним оволодiнням мовленням у процесi гри iнтенсивно розвивається дитяча увага, сприймання та спостережливiсть. Малюк цього вiку може упродовж короткого часу самостiйно спостерiгати за тим чи iншим об'єктом, видiляти головне, розрiзняти i називати основнi кольори та вiдтiнки. Знайомство з кольорами та вiдтiнками у середньому дошкiльному вiсцi виступає на першiй план, а тому набутi знання закрiплюються пiд час усiх видiв iгор-занять, у т. ч. й логопедичних. Пропонуємо дидактичнi iгри, якi на рiзних етапах корекцiйно-розвивальної роботи iндивiдуально може проводити як вчитель-логопед, так i вихователi. За умови наявностi всiх звукiв у дитячому мовленнi.

Кольоровi пiжмурки

Мета: Закрiпити назви основних кольорiв та iх вiдтiнкiв. Активiзувати слухову увагу. Формувати спрямованiсть уваги на фонологiчну структуру слова. Розвивати фонематичне сприймання на перцептивному рiвнi. Удосконалювати граматичну будову мовлення шляхом узгодження назв кольорiв iз родом iменникiв.

Обладнання: картинка iз зображенням рiзнокольорових предметiв на позначення слiв-паронiмiв; картки iз зображенням слiв-паронiмiв одного кольору та конфлiктних:

- бiлий бинт – бiлий бант, сiрий танк, коричневий стiл, черво ний бант, сiрий вовк;

- блакитна бабка – блакитна папка – блакитна шапка, сіра папка – сіра палка, зелена жабка;
- чорний жук – чорний сук, зелений жук – зелений лук, сірий сук, сірий ключ;
- червоний рак – червоний лак – червоний мак, синій м'яч, рожевий лак;
- коричнева тачка – коричнева качка – коричнева кашка – коричнева чашка, синя тачка, червона ручка;
- чорна галка – чорна палка – чорна пилка, сіра гілка – сіра гірка, зелена гірка;
- червона машина – червона малина – червона калина, жовтий колобок – жовтий колосок, синя машина;
- сіра мишка – сіра миска – сіра маска, зелена каска, коричнева шишка, червона миска;
- сіра шапка – сіра сапка – сіра лапка, зелена жабка, синя шапка, зелена книжка;
- коричнева рама – коричнева лама – коричнева лапа, блакитна лампа, оранжева риба, блакитна рама;
- сіра коса – сіра коза, коричнева лоза – коричнева коза, чорна коса, рожева ваза.

Мовленнєвий матеріал: слова-пароніми, що містять:

- акустично та артикуляційно далекі звуки – и–а, б–с, п–л, м–р, м–к, с–л, ж–с, ж–л, г–п, к–ч;
- артикуляційно далекі, але акустично близькі звуки – с–ш, т–к;
- артикуляційно близькі, але акустично далекі звуки – р–л;
- артикуляційно та акустично близькі звуки – б–п, ж–ш, ч–ш, с–з.

Попередня робота: називання окремих предметів та їх кольорів.

Опис гри:

Варіант 1. Учитель-логопед викладає перед дитиною картку і розповідає: „Різнокольорові слова запросили гномика Ау пограти з ними у піжмурки. Вони швиденько розбіглись і поховались хто куди. Деякі слова були однакові за кольором і схожі за звучанням, тому їх важко було знайти. Допоможи гномику Ау знайти слова, які я назву. Покажи, де червоний мак. А де червоний рак?“

Варіант 2. Учитель-логопед викладає на стіл одну картинку і пропонує серед інших знайти відповідну паронімічну пару. Розповідь учителя-логопеда: „Гномик Ау вибрав одну картинку, а знайти пару ніяк не може, адже він знає, що їх назви мають бути дуже схожими між собою“. (Вчитель-логопед першу пару картинок підбирає самостійно)

У Країні Кольорів

Мета: Закріпити назви основних кольорів та їх відтінків. Автоматизувати та диференціювати вимову звуків різних фонетичних груп. Формувати навички слухового контролю. Збагачувати словник. Розвивати граматичну будову мовлення шляхом узгодження назв кольорів із числом та родом іменників.

Обладнання: площинні будиночки, у віконечках яких можна побачити предмети одного кольору, в назвах яких наявні однакові звуки.

Мовленнєвий матеріал:

• на етапі автоматизації:

[Б]: блакитний Любин берет, блакитні брудні чоботи, блакитний Борисів комбінезон, блакитна бабка;

[З]: зелений возик, зла зелена змія, зручний зелений комбінезон, величезний зелений гарбуз, зелена прозора ваза, зелений залізний паровозик, запашне зелене зілля, зелена лоза, зелений Телепузик;

[С]: синя весела скакалка, сині весняні проліски, синя спортивна сумка, пухнастий синій светр, сині ласти і маска, синій пілосос, синя пластмасова миска, синя смугаста сорочка, синя каструля;

[С]: скляне салатне намисто, свіжа салатна капуста, корисний салатний салат, салатна серветка, салатна гусениця, святкова салатна скатертина, салатний посуд, салатні сандалі, салатний кіоск;

[Ч]: коричневий Чебурашка, коричневі панчохи, величезна коричнева черепаха, смачне коричневе печиво, чистий коричневий глечик, коричнева чепурна качечка, величезна коричнева личинка, коричнева качалка, зручні коричневі чоботи;

[Ч]: величезний червоний м'яч, червоні порічки, червоний обруч, чарівна червона квіточка, чудові червоні черешні, смачні червоні полунички, червона четвірка, зручні червоні черевички;

[Ч]: чорна чайна чашечка, чорний ключ, чорна зручна сумочка, чорний гачечок, смачні чорні чорниці, незвичайний чорний чайничок, чорна тачка, невеличкий чорний камінчик, чорний величезний човен;

[Ж]: жовте мереживне жабó, жовтий жовток, поважний жовтий жук, жовті жолуді, жовте ведмежа, жовта жирафа, жовта вантажівка, жовте жито, жовта стружка;

[Ж]: ажурний рожевий абажур, рожевий кружечок, рожева ложка, рожевий папужка, рожевий ажурний джемпер, рожеві босоніжки, рожева піжама, ніжні рожеві жоржини, рожева мережка Жанни;

[Ж]: оранжевий жилет, оранжева книжка, молодіжні оранжеві босоніжки, оранжеві рижки, оранжевий жакет, оранжеві ножиці, оранжеві лижі, оранжеве желе, оранжева жуйка;

[Л]: кисле зелене яблуко, зелені липові листочки, зелений пенал, маленька зелена ялинка, зелений плащ;

[Л]: біла електроплита, білий голуб, біла блузка, біла білизна, білий козел;

[Л]: салатний телефон, салатна мочалка, салатні колготи, великий салатний клубок, пластмасова салатна виделка, теплий салатний халат;

[Л]: фіолетовий клубок, фіолетові сливи, пластмасовий фіолетовий пенал, спілий фіолетовий баклажан, легкокрилий фіолетовий метелик, маленькі фіолетові фіалки; [Л]: блакитна лампа, блакитна футболка, блакитне плаття, блакитне мило, блакитні колготи;

[Р]: оранжева хурма, оранжевий гребінець, оранжеві абрикоси, перистий оранжевий гарбуз, хрумка оранжева морква, оранжева морська риба, оранжевий персик, оранжевий чорнобривець, оранжевий мандарин;

[Р]: сірий рогатий баран, красива сіра куртка, сірий зручний берет, сіре відро, сірий паркан, сірий горобчик;

[Р]: зручні рожеві рукавички, ароматна рожева троянда, зручний рожевий фартушок, кругла рожева серветка, Іринчин рожевий сарафан, акварельна рожева фарба, рожевий прозорий шарф, рожеве порося, рожева красива жоржина;

[Р]: чорні шорти, гірка чорна редька, чорний кріт, гострий чорний крюк, чорні кури, корисна чорна смородина, чорний ворон, чорна пантера, чорний шарф, чорний грак, чорна хмара;

[Р]: червонийпомідор, червонийпрапорець, червонаракета, розквітла червона троянда, гострий червоний перець, красива червона горобина, варений червоний рак, отруйні червоні мухомори, червоний трактор;

[Р]: твердий коричневий панцир черепахи, коричневі шкарпетки, широкий коричневий ремінь, коричневий портфель, коричневі гриби, коричнева картопля, коричнева черепаха, коричневі шорти, коричнева круторога корова, коричневий краб.

• на етапі диференціації:

[Б] – [П]: блакитне плаття, блакитна папка, блакитний парашут, блакитне пальто, блакитний потяг, блакитний папуга;

[Ф] – [Ф']: фіолетові флокси, фіолетова фірмова футболка, фіолетовий Фросин фартушок, фіолетова фарба, фіолетовий телефон, фіолетовий портфель Федька, фіолетова кофта, фіолетовий сарафан;

[Ф'] – [В]: фіолетовий виноград, фіолетова ваза, фіолетовий диван, фіолетові сливи, фіолетовий возик;

[К] – [Т]: коричневі туфлі, коричнева табуретка, коричневий трикутник, коричнева тарілка, коричневий танк, коричневе теля;

[К] – [Х]: коричневий халат, коричнева хустка, коричневий ховрах, коричневий хрущ, коричнева муха, коричневий фартух;

[К] – [Г]: коричневий глечик, коричневий горщик, коричневий горобець, коричневий гриб, коричневі граблі;

[С] – [С']: сильний сірий слон, сіра сковорідка, сердитий сірий гусак, сірі спортивні кросівки, сіра сонна сова, сірий носоріг, сірі сходи, веселий сірий песик, сірий ослик; [С'] – [Ш]: сіра шапка, сіра шуба, сірий шарф, сірі штани, сіра миша, сіра машина, сіра мишка;

[С'] – [Ч]: сірі очі, сірі черевики, сірий чайник, сірий часник, сіра чапля, сірий човен; [С'] – [ШЧ] (ШЧ'): сірий ящик, сірий плащ, сіре щеня, сірі щипці, сірий щур, сіра щітка, сіра ящірка;

[З] – [С]: зелена сумка, зелена гусениця, зелений пилосос, зелений самоскид, зелене намисто, зелена скатертина, зелена серветка, зелений светрик;

[З] – [Ц']: зелений гребінець, зелений перець, зелені олівці, зелені рукавиці, зелений прапорець, зелена гусениця;

[З] – [Ж]: зелений жук, зелена жаба, зелена піжама, зелений жолудь, зелений жилет, зелена книжка;

[Ж] – [Ш]: рожева шипшина, рожева шапка, рожеві шпалери, рожеві шкарпетки, рожеві шорти, рожевий шарф;

[Ч] – [Ц']: червоний прапорець, червоний олівець, червоний перець, червона полуниця, червона мильниця, червона супниця, червона перечниця;

[Л] – [Л']: зелена цибуля, зелена квасоля, зелений олівець, пластмасова зелена лійка, зелена пальма, зелений капелюх;

[Л] – [Л']: білосніжні конвалії, біла лілея, біла літня блузка, біла постільна білизна, великий білий холодильник, біла мальва, біла пляшка;

[Л] – [Л']: настільна салатна лампа, салатний альбом для малювання, салатна коляска, салатна склянка;

[Л] – [Л']: фіолетовий олівець, чоловічий фіолетовий капелюх, фіолетова лійка, фіолетове пальто;

[Л] – [Л']: великий блакитний літак, блакитне блюдо, блакитна пластмасова лінійка, блакитний пляжний капелюх, блакитна парасолька;

[Л] – [Р]: блакитний кораблик, блакитна рибка, блакитний паро- плав, блакитний круг; [Р] – [Р']: сірий кучерявий баран, сірі хмари, зручні сірі черевики, сірий носоріг, сірий рюкзак;

Опис гри: Вчитель-логопед розповідає дитині: „У Країні Кольорів у різнобарвних будиночках жили-були фарби. Якого кольору була фарба, такого кольору був і будиночок, та предмети, що знаходились у ньому”.

Варіант 1. Учитель-логопед викладає перед дитиною площинний будинок, у віконечках якого видно предмети одного кольору, запитує: „Як ти думаєш, якого кольору фарба живе у цьому будиночку?” (Синя) Як ти здогадався? (Фарба розфарбувала кожен предмет у синій колір) Я називатиму картинку та її колір, а ти показуй її та повторюй за мною”. (Синя сумка, синя каструля, синій светр тощо).

Варіант 2. Зображені предмети та їх колір дитина може називати самостійно.

Варіант 3. Вчитель-логопед може називати кольори та зображення неправильно, а дитина повинна виправити його.

Барвистий маскарад

Мета: Закріпити назви основних кольорів та їх відтінків. Формувати навички словотвору.

Обладнання: предметні картинки та картки різних кольорів.

Мовленнєвий матеріал: малина – малиновий, чорниця – чорний, абрикоса – абрикосовий, пісок – пісочний, салат – салатний, бузок – бузковий, молоко – молочний, шоколад – шоколадний, лимон – лимонний, фіалка – фіалковий, оливки – оливковий, буряк – буряковий, кора – коричневий, волошка – волошковий, морква – морквяний, кава – кавовий, болото – болотний, горох – гороховий, вишня – вишневий, трава – трав'яний.

Попередня робота:

а) пояснення значення слова „маскарад”;

б) розгляд предметних картинок, називання їх, повторення за вчителем-логопедом назв кольорів у співвіднесенні з предметом.

Опис гри:

Варіант 1. Учитель-логопед розповідає, що діти вирішили влаштувати маскарад і готували різноманітні костюми до свята. Дівчатка вибрали для себе костюми квітів. Надійка була Фіалкою. Костюм у неї був фіалково го кольору. Оленка була Волошкою. Якого кольору костюм був у Оленки? (Волошкового)

У Оксанки був костюм Бузку. Якого він кольору? (Бузковий)

Варіант 2. Вчитель-логопед розповідає, що у вихідний день діти з мамами пішли у кафе. Там вони вибрали собі різні ласощі. Миколка попросив сік із вишень. Якого кольору був сік? (Вишневий) .

Тетянка замовила желе із абрикосів. Якого кольору було желе? (Абрикосове)

Олесі подобаються цукерки із шоколаду. Якого вони кольору? (Шоколадні)

Максимкові до вподоби морозиво із малиною. Якого воно кольору?

(Малинове) Подумай і назви, які „смачні” кольори ти ще знаєш” (лимонний, молочний, салатний тощо).

Як сказати краще?

Мета: Закріпити назви основних кольорів та їх відтінків. Визначити рівень сформованості лексичної поєднуваності слів. Розвивати граматичну будову мовлення шляхом узгодження назв кольорів із числом та родом іменників.

Обладнання: картки із зображенням предметів, які можна об'єднати в пари за кольором.

Мовленнєвий матеріал: карі очі – коричневі черевики, сивий дідусь – сизий голуб, рум'яні щічки – червоні капці, руда білка – оранжева морквина.

Попередня робота: розгляд картинок, називання зображених предметів та їх кольорів. **Опис вправи:** Вчитель-логопед пропонує дитині розглянути картку, назвати пару предметів, запитує: „Як сказати краще: карі очі чи коричневі очі? Карі черевики чи коричневі черевики?”.

Барвистий килимок

Мета: Формувати навички часткового звукового аналізу. Диференціювати вимову звуків різних фонетичних груп. Закріпити назви основних кольорів та

їх відтінків. **Обладнання:** картка, поділена на 6 (12) квадратів, кружечки різних кольорів, предметні картинки, перший звук у назвах яких відповідає першому звуку у назві певного кольору (Ж – жовтий, Ч – червоний (чорний), С – синій (салатний), З – зелений тощо). **Попередня робота:**

а) виділення першого наголошеного голо сного, щілинного приголосного у слові;

б) визначення першого звука у назвах кольорів олівців.

Опис гри: Вчитель-логопед розповідає: „Павук Пундик був гарним майстром. Він умів ткати різнобарвні килимки. Муха Дуся замовила йому килимок, але не простий, а з незвичним візерунком. Самому Пундику важко впоратись із завданням, адже тут потрібно бути дуже уважним і багато чого вміти.

Давай йому допоможемо”. Вчитель-логопед кладе перед дитиною картку з розкладе- ними на ній у певній послідовності предметними картинками, на столі – різнокольорові кружечки, знайомить дитину з правилами викладання візерунка: „Тобі потрібно

визначити перший звук у назві предмета. Він має бути такий самий, як перший звук у назві кольору кружечка, який ти візьмеш. Потрібно замінити всі картинки на кружечки, поки не заповниш ними всю картку. Якщо завдання буде виконано правильно, на килимку утвориться барвистий візерунок”.

Варіант 1. У дитини картка, поділена на 6 квадратів, у кожному з яких – картинка. Поруч – кружечки двох кольорів. Учитель-логопед вказує на першу картинку: „Хто це?” (Жаба) Який перший звук у цьому слові? (Ж) Якого кольору кружечок ти візьмеш – жовтого чи зеленого? (Жовтого, бо перший звук Ж). А це хто? (Змія) Який перший звук у цьому слові? (З) Який кружечок слід взяти? (Зелений) Чому? (Бо перший звук З)”. Рівнем допомоги може слугувати питання типу: „Назва якого кольору починається на Ж? (Жовтий) Отже, який кружечок ми покладемо на місце першої картинки? (Жовтий)”. Поступово кількість кольорів кружечків та клітин картки збільшується. **Варіант 2.** На картці розкладені різнокольорові кружечки.

Дитина послідовно добирає предметні картинки, де слова-назви починаються на звуки, що відповідають першим звукам у назвах кольорів. Описані ігрові завдання потребують тривалої підготовчої роботи, а також обов’язкового урахування мовленнєвих, розумових, психологічних та характерологічних особливостей кожної дитини зокрема.

У процесі логопедичної роботи запропоновані ігри дадуть змогу здійснити як корекційні, так і розвивальні завдання – ознайомлення і розрізнення основних кольорів та їх відтінків та розвиток усіх сторін мовлення.

**На допомогу вчителю-логопеду:
зразки завдань для дітей із ФФНМ**

Процес оволодіння звуковою стороною мовлення неможливий без достатнього рівня розвитку фонетико-фонематичних процесів (слухового сприймання, уваги та пам'яті). Якщо дитина дефектно сприймає звуки на слух, не розрізняє корелюючих фонем (схожих за вимовою чи звучанням), то вона не зможе правильно говорити, а згодом і правильно писати. Пропонуємо ігри та вправи.

Відгадай за звуком

Мета: Вправляти у впізнаванні немовленнєвих звуків. Збагачувати словник.

Обладнання: футлярчики з кіндер-сюрпризу, кожен із яких частково заповнений певною крупною.

Словникова робота: збагачення словника дитини категоріальними значеннями іменників (манка, гречка, рис, пшоно, вівсянка, горох, квасоля), відносних прикметників (манний, гречаний, рисовий, пшоняний, вівсяний, гороховий, квасолевий).

Підготовча робота: спостереження за приготуванням страв.

Опис вправи: Дорослий показує вміст футлярчиків дитині, називає крупи, дає послухати, як торохтить кожна з них.

Варіант 1. Дитина за звуком визначає вид крупи, відкриває футлярчик, перевіряючи правильність своєї відповіді.

Варіант 2. Дорослий просить дитину знайти футлярчик із певною крупою, запитує, яку кашу (суп) можна з неї зварити.

Так чи ні

Мета: Розвиток слухового контролю.

Обладнання: іграшки, предметні картинки; 2 кружечки (червоного і зеленого кольору). **Опис вправи:**

Варіант 1. Дорослий показує дитині іграшку. Повідомляє, що буде називати її то вірно, то ні, а малюк повинен уважно слухати і на помилкове називання підняти руку (наприклад: лялька, малька, палька, лялька, лямка, лялька, ялька і т.д.).

Варіант 2. Перед дитиною розкладається кілька предметних картинок. Дорослий просить дитину при правильному називанні предмета піднімати кружечок зеленого кольору, при невірному – червоний. На подальших іграх-заняттях іграшки та предметні картинки виключаються.

Веселі гімнасти

Мета: Автоматизувати вимову ізольованих звуків. Розвивати загальну моторику. **Обладнання:** магнітофонний запис ритмічної музики.

Опис гри: Виконуються рухи під музику з вимовою ізольованих звуків.

1. „Насос”: Підняти пальці рук до рота і відразу ж опустити їх вниз плавним рухом із легким притиском, одночасно вимовляючи с-с-с.

2. „Комарик”: Руки перед грудьми зігнуті у ліктях, відведені в сторони.

Описувати кистями невеликі кола, вимовляючи з-з-з.

3. „Цвіркунчик”: Піднести до рота пальці рук, стиснуті до купи. Різко розводячи їх, вимовляти ц-ц-ц.

4. „Вітерець”: Ноги на ширині плечей. Підняти руки вгору і плавно помахати ними вправо і вліво, нахилиючи тулуб то в праву, то в ліву сторону, вимовляючи ш-ш-ш.

5. „Жук”: Руки, зігнуті в ліктях, притиснуті до тулуба, кисті відведені в сторони. Почергові рухи пальців обох рук, вимовляючи ж-ж-ж.

6. „Гвинтик”: Одночасно робити повороти кистями рук, вимовляючи ч-ч-ч.

7. „Моторчик”: Обертати руками перед грудьми з одночасним промовлянням л-л-л.

8. „Тигрєня”: Долоні з розчепіреними пальцями на рівні плечей. Нахилитися вперед з одночасним стисканням пальців, тривало вимовляючи р-р-р.

Будь уважним

Мета: Вправляти у частковому звуковому аналізі.

Попередня робота: ознайомлення з поняттями „звук”, „спільний звук”.

Опис гри:

Варіант 1. Дорослий читає вірш і пропонує назвати той звук, який зустрічається в ньому найчастіше.

1) Звук [С']: Сіяв-віяв дід Мусій, вуса, вії – у вівсі. Сіяв, сіяв, висівав, славно пісеньку співав: – Сію, вію, висіваю, бо вівсяні вуса маю! (Г. Чубач)

2) Звук [З]: Зоя і Зіна знайшли лозини. Лозина до лозини – і зроблені корзини. Зоя і Зіна взяли корзини, взялись завзято кизил збирати. (Г. Бойко)

3) Звук [Ц]: Цапок водицю п'є з цеберка, скубе травицю на лужку. Солодкий цукор чи цукерка – Це теж цапкові до смаку. (Н. Забіла)

4) Звук [Ч]: В чаплі Чорні Черевички. Чапля Чапа До водички. (Потішка)

5) Звук [Ш]: Шиє Луша, вишиває, Шубку ляльці дошиває. Шарф і шаровари Шитимама помагає. (Т. Коломієць)

6) Звук [Ж]: Я зібрав жуків чимало, Та вони всі повтікали. Я – за ними. Ну й дива! Заповзли вони в слова: Жар, кажан, пожежа, Жито, жаба, вежа, Баклажан, пружина, Жало, вуж, крижина... Дежуки ці? Покажи, Позбирати поможи! (І. Січовик)

7) Звук [Л]: В садочку у Пилипа Була велика липа Не лінь було Пилипу Щодня полоти липу. „Спасибі”, – до Пилипа Лопоче листям липа. (М. Татарчук)

8) Звук [Р]: Юра ловить рибку ловко, Скоро мовить скоромовку Випірнай-но, рибко, близько! Розсипай-но срібні бризки! Щоб піймав я карася Карася з порося!

(М. Татарчук)

Варіант 2. Дорослий пропонує пригадати якомога більше слів з певним звуком. Все швидше, швидше, швидше...

Мета: Автоматизувати та диференціювати звуки. Можливі варіанти скоромовок:

1. Звуки [С] – [С']: Сом однісінський сидів. Сидьма сома сум схопив. Сім сусідів скликав сом: Сміх і співи за столом.

2. Звуки [З] – [З']: Запитав Захар у Зіни: – Звідкіля взялась хлібина? Розвела руками Зіна: – Як звідкіль? – Із магазину.

3. Звуки [С] – [З]: Міста, села і сади все засипали сніги. Зима супиться з-під брів – посила нам снігурів. Від зорі і до зорі славлять зиму снігурі.

4. Звуки [Ц] – [Ц']: Киця прокидається – Лапками вмивається. Птиці прокидаються – Росами вмиваються. А Гриць із сестрицею Вмиються водицею.

5. Звуки [С] – [Ц']: Мовить Гриць: – Оцей ірис Називається „Кис-кис”. Я „Кис-кис” просив у Гриця, А прибігла мала киця.

6. Звук [Ж]: Жовте жито жук жував Із Женею жартував. Жартом-жартом – і у Жені Жвавий жук уже у жмені.

7. Звуки [Ж] – [Ш]: Вибіг Мишко на доріжку, На доріжці сидить кішка. Взяв з доріжки Мишко кішку – Хай піймає кішка мишку.

8. Звук [Ч]: Качечка кричє, Каченят не бачить. Кличе качечка курчат: – Чи не бачили качат?

9. Звуки [С] – [Ш]: Ось Петрушка. То нічого, Що пришитий ніс у нього. Ніс веселий так пришитий, Щоб Сашка зміг посмішити!

10. Звуки [С] – [Ч]: – Ситий ти, горобчик сірий? – Частували мене звірі. Їв на сіння у лисички, У синички їв сунички.

11. Звук [С] – звукосполучення [ШЧ]: Ро сте щавель і нехворо щ, Кропить їх ве сняний до щ. Щавель виро сте на бор щ, На віники – нехворо щ.

12. Звуки [З] – [Ж]: Ї жачок -хитрячок Зшив зелений під жачок І гуляє в під жачку На зеленому лу жку.

13. Звуки [Ч] – [Ц] ([Ц']): О ч і у в о в ч и ц і На ч е блискави ц і. Через ц е в о в ч и ц ю Чорний цап боїтьс я.

14. Звук [ДЗ]: Дзвіночок дзвонить: – Дзень, дзень, дзелень! Ось гарний день, веселий день! Дзвіночок дзвонить: – Дзан, дзан, дзан! Добридень чемним дітлахам!

15. Звук [ДЖ]: Вранці бджіліці джміль казав: – Над джерельцем пролітав. Дж у -дж у -дж у! Дж у -дж у -дж у! Там порядок наводж у.))

16. Звуки [ДЖ] – [ДЗ]: Як дзвінок задзеленчить, Дзвінко джмелик задзижчить: – Бджоли, бджоли, бджоленята, Вилітайте погуляти.

17. Звуки [Л] – [Л']: Лис малий і більший лис По лисички йшли у ліс. Похвалились білці лиси, Бо лисички несли з лісу.

18. Звуки [Р] – [Р']: Раз Кіндратик у дворі Говорив трьом друзям: – У бригаді трактористом Мрію бути дуже!

19. Звуки [Р] – [Л]: Непосида галка Клара Окуляри в Карла вкрала. І на гілку сіла: – Кар! Буду я сьогодні Карл.

Опис гри: Дорослий запрошує дитину здійснити незвичайну подорож на чарівному поїзді. Дитина повинна імітувати рухи поїзда, ритмічно працюючи руками і ногами з одночасним промовлянням слів скоромовки. Спочатку дитина робить повільні рухи, чітко вимовляючи кожне слово, далі промовляє скоромовку все швидше і швидше, прискорюючи темп рухів рук і ніг. Скоромовку можна промовляти пошепки – повільно, тихо – трохи швидше, голосніше – ще швидше, голосно – швидко.

Цікава мандрівка

Мета: Формувати навички складового аналізу і синтезу.

Попередня робота: ознайомлення з поняттям „склад”.))

Опис гри:

Варіант 1. Дитина називає слово, ділить його на склади і робить відповідну кількість кроків (наприклад: стіл – •; ша-фа – ••; по-ли-ця – •••).

Варіант 2. Дитина придумує слова із запропонованою кількістю складів, кроками перевіряючи правильність виконання завдання.

Варіант 3. Назвавши найменшу кількість слів (з більшою кількістю складів) якомога швидше дійти до фінішу (вказаного місця) (наприклад: те-ле-ві-зор –

••••; біб-лі-о-те-ка – •••••; ві-де-о-маг-ні- то-фон – •••••••). На кожен склад робити крок. У грі може приймати участь вся родина.

Магазин

Мета: Формувати навички часткового звукового аналізу.

Обладнання: іграшки.

Словник: іменники-назви іграшок.

Попередня робота: ознайомлення з поняттями „звук”, „перший (останній) звук”.

Опис гри: Дорослий пропонує дитині пограти в магазин і виставляє на імпровізований прилавок іграшки.

Варіант 1. Пропонує дитині придбати будь-яку з іграшок, визначивши перший (останній) звук в її назві (наприклад: ведмежа, півник).

Варіант 2. Дитина може придбати тільки ту іграшку, в назві якої є запропонований звук (наприклад, звук [с]: слон, конструктор, автобус).

Ігри такого типу не лише допоможуть дитині закріпити отримані на логопедичних іграх-заняттях мовленнєві навички, а й зблизять із батьками, сприятимуть кращому розумінню одне одного. Доцільно читати дітям твори гумористичного характеру, які сприятимуть не тільки гарному настрою, розвитку почуття гумору, а й формуванню прагнення контролювати чуже і власне мовлення. Читання таких творів допоможе дитині ніби побачити себе зі сторони, що стане стимулюючою мотивацією для дошкільників до логопедичних ігор-занять і бажання навчитися правильно розмовляти.

Наведемо окремі зразки.

Сашко і татко То хлопчик Сашко не вимовляв букви „р”. Татко його просить: – Скажи „риба”. – Либа, – скаже Сашко. – Очима либа? – Ні-і-і... Довго так було. Що ж робити? І придумав татко скоромовку. Для Сашка. Спочатку вона смішно в хлопчика виходила. Та Сашко добре постарався і тепер може сміливо кожному сказати:

– Рудий рак рипить під кручею. – Справді рипить? – Атож rrrrrрипить, – усміхається Сашко. – Rrrrrрудий. (Д. С. Чередниченко)

Серед букв у алфавіті, Найскладнішою у світі, Що мені не говоРи, Є, здається, буква Ррр-и. А вона ще, як назло, Так мені не повезло, В багатьох живе словах, Що і вимовити стРах: Риба, Рак, Рука, Ракета, ТРактоР, РупоР і каРета, ТРап, туРбіна, буТеРБРод, КРига, кРуг, коловоРоТ, КаРамель, воРона, кРиця, КРапка, баРабан, кРиниця, Рись, коРзина, веРтолїт, Рейка, Рамка, Ручка, дРїт. КоРоП, ястРуб, Ремесло, СеРп, стеРня, пеРевесло... Слів, де Рррр

живе, боюся, Але, все ж таки навчуся, Дзвінко букву говоРити, Щоб ніхто не міг дРажнити. (Вересюк)

Логопед навчає Гната Звук [Р] гарно вимовляти. Аж спітнів. Та знову Гнат Кажє: „Йиба, йічка, йак”. Рік пройшов... Наш Гнат тепер Гордо промовляє: „Р-р-рев, Р-рожка, стір-р, верр-росипед... От зр-радіє р-рогопед!”. (Ю. Рібцун)

Хто гарчить, як сто пантер? Лець від страху я не вмер... Це Максимко наш тепер Вимовляє букву „єР”. (А. Крат)

Не скажу – і не просіть! – Чом усі Тигри гарчать: „гаррр!”, Ворони кричать: „каррр!”, Коні харчать: „харрр!”, Двері риплять: „раррр!”. Не скажу – і не просіть! – Чом усі Їжаки сопуть: „фррр!”, Літаки ревуть: „дирр!”, Трактори гудуть: „трррр!”, Катери пливуть: „шррр!”. І не взнати вам, повірте, І не взнати вам, повірте, Нізащо, Що Тигри

гарчать, Ворони кричать, Коні харчать, Двері риплять, Щоб Навчити хлоп’ят, Щоб Навчити дівчат „РРР!” нелегке Вимовлять. (П. Висоцький)

От маля, так маля! – Не злякалося джмеля, Не гукає маму, А зняло панаму А махає нею: – Ну, Тільки сплобуй, плозену! (Г. Бойко)

Діти граються на майданчику. – Маринко, ти хочеш бути мамою? – Ні, я не зможу, – сумно зітхає. – Чому? – Я ще не вмю [р] вимовляти...

Отже, грайте та спілкуйтесь із дитиною !